

Vzpomínka na ornitologa Bořivoje Holínka

In Memory of Ornithologist Bořivoj Holínek

Dne 27. 2. 2025 nás opustil známý ornitolog, jeden z nejstarších členů České společnosti ornitologické (dále jen ČSO) a Kroužkovací stanice Národního muzea v Praze (KS), pan Bořivoj Holínek v požehnaném věku jen těsně nedožitých 98 let. Narodil se 20. 3. 1927 v Kolšově na Šumpersku a většinu svého života strávil v blízké Lesnici. Tam jsem ho poznal i já. Po skončení studia na přírodovědecké fakultě UK v Praze jsem nastoupil v r. 1963 na umístěnku (ti mladší ani nevědí, co to je) do Vlastivědného ústavu (dnes muzea) v Šumperku a záhy se o něm dozvěděl. V muzeu jsem měl samozřejmě na starost i zoologické sbírky, kam Bořek dodával nalezené mrtvé ptáky (mimo mnoha běžných druhů např. v našich poměrech i vzácného racka tříprstého nalezeného na Trlině), z nichž mnozí jsou jako dermoplastické preparáty v místních sbírkách dodnes. Tak začalo naše dlouholeté přátelství nejen s ním, ale i se členy jeho rodiny. Jezdával jsem k nim do Lesnice na motocyklu a po nějaké té svačince jsme spolu nejčastěji vyráželi do blízkého kopce Trlina, která díky němu byla později (v r. 1998) vyhlášena přírodní rezervací. Tam měl vyvěšeno množství vlastnoručně vyrobených ptačích budek, v nichž kroužkoval tisícovky mláďat, zvláště jeho oblíbených lejsků, ať již bělokřkých, černohlavých či malých. On byl také u nás první, kdo prokázal nejen mezidruhovou křížbu lejska bělokřkého s černohlavým, ale doložil i to, že hybridní samice jsou neplodné, zatímco samci zůstávají plodní. Spolu jsme pak prokázali první hnízdění strakapouda jižního na severní Moravě.

Jako velezkušený a vynikající znalec ptáků se tak stal mým nejlepším terénním učitelem. To se týkalo zvláště hlasů ptáků, které znal naprosto detailně – tedy nejen zpěv, ale i další hlasy, jako vábení, varování atd. V té době totiž nebyly u nás k dispozici žádné určovací ornitologické příručky, natož pak akustické záznamy ptačích hlasů. Strávil jsem s ním v terénu krásné čtyři roky a lepšího učitele jsem si skutečně nemohl přát.

Bořek ale nebyl jen výborným znalcem avifauny, v budkách se mu usazovalo a množilo i několik druhů plchů, zvláště vzácný plch lesní (v té době jsem koketoval i s tím, že bych sledoval podrobněji jeho biologii, nakonec ale stejně zvítězili ptáci). V budkách žili i netopýři, a to přilákalo i některé významné zoology z tehdejšího Ústavu pro výzkum obratlovců ČSAV v Brně (dnes Ústav biologie obratlovců AV), a tak vzniklo i přátelství s mnohými z nich, např. s Jiřím Gaislerem či Milanem Klímou (mimořádně on jako výborný kreslíř byl autorem prvního ptačího loga v časopisu *Sylvia* i savčího loga tehdejšího brněnského ústavu), který ale později kvůli perzekuci na ústavu emigroval do Německa. Bořek pak obhospodařoval nejen své ptačí budky, ale i tehdy snad první speciální budky netopýřů.

Bořek byl ale i výborným znalcem hub, které určoval i lidem, kteří mu je přinášeli k přeurčení. Vyznal se ale i v meteorologii. V rámci vojenské služby totiž působil v meteorologické stanici na Pradědu a po úspěšném půlročním studiu meteorologie byl povětrnostním pozorovatelem u praporu pozemního zajištění letového provozu. Později

byl vybrán do povětrnostní moravské ústředny v Brně na Špilberku.

Vraťme se ale k jeho milované ornitologii. Členem ČSO byl od r. 1950, na Zábřežsku okroužkoval více než 30 000 ptáků. Zvláště si cenil čtyř rekordů, které se objevily v *Atlasu migrace ptáků České a Slovenské republiky* u bramborníčka černohlavého, šoupálka dlouhoprstého, lejska bělokrkého a sýkory koňadry. Své ornitologické, ale i mykologické poznatky publikoval v časopisu *Severní Morava*, z nichž nejobsáhlejší je monografie *Ptáci Zábřežska* vydaná ve stejnojmenné edici. Ornitologií stále žil, a proto byl šťasten, že v kroužkování ptáků pokračuje i syn Pepa a že ho informoval o všem, co chytil na stejných místech, kde kdysi chytával i on, tedy hlavně na březích Moravy a Moravské Sázavy i o jeho vlastních zpětných hlášeníh.

Nesmím zapomenout ani na to, že své vědomosti rozdával i dalším zájemcům.

Pravidelně pořádal přednášky pro školy i pro veřejnost, a to nejen o ptácích a jejich životech, ale i o jejich ochraně a o ochraně celé přírody. Za to byl oceněn např. Cenou města Zábřehu za zásluhy v oblasti životního prostředí, zejména za zásluhy o vyhlášení přírodní rezervace Pod Trlinou a za vyhlášení významného krajinného prvku Novodvorské meze mezi Lesnicí a Zábřehem.

To už jsem ale u těch smutnějších stránek jeho života. Řadu let totiž trávil v domě s pečovatelskou službou v Zábřehu, zprvu i s manželkou, později již sám. Často jsme si spolu telefonovali, vzpomínali na zašlé časy, a právě při těchto telefonátech jsem se dozvěděl řadu informací z jeho dětství i mládí, o jeho sourozencích, o životě za II. světové války, zazpíval mi oblíbené písničky Ježka, Voskovce a Wericha. Tady jsem mohl obdivovat jeho paměť. Totéž mi říkal i Milan Klíma, jehož telefonické

spojení jsem k jejich oboustranné radosti zprostředkoval asi před pěti lety. Jsem velice vděčen Jožkovi Chytilovi, Honzovi Horovi a jeho dceři Saše, že i oni mu často telefonovali a všichni tři za ním do Zábřehu občas zajeli. A samozřejmě nesmím zapomenout na Karla Hudce, jeho snad nejmilejšího vrstevníka, kterého si mimořádně vážil, který s ním rovněž udržoval pravidelné telefonické kontakty a jehož úmrtí Bořek nesl obzvlášť těžce. Při této příležitosti nemohu nevzpomenout na další smutnou událost. Bořek vlastnil malou sbírku vajec, kterou doplňoval již od 50. let minulého století z opuštěných hnízd a neoplozenými vejci. Na udání zřejmě zhrzeného vyloučeného člena ČSO mu ji přišli sebrat policisté, což se na nějakou dobu projevilo na jeho zdraví, i na zdraví jeho druhého syna Bořka, který sbírku u sebe opatroval. Mnohokrát mi v té době opakoval, že si připadá jako nejhorší zločinec, že by nikdy nevěřil, že bude stíhán policií, když nikdy kvůli sbírce nezničil žádné ptačí hnízdo, což jsem samozřejmě věděl i já. Naštěstí díky úsilí řady rozumných lidí z Agentury ochrany přírody a krajiny ČR, dalších organizací i právníků mu sbírka byla vrácena.

Jeho život v té době již nebyl vůbec veselý. Nemohl se pohybovat a téměř oslepl (hlava mu ovšem fungovala stále výborně). Já i další přátelé jsme ho sice zásobovali knihami i nejrůznějšími časopisy a články, ale číst mohl jen chvilkami se silnou lupou, nebo mu z nich předčítal jeho syn. I nadále byl členem ČSO a její pracovníci mu zasílali *Ptačí svět* a další tiskoviny. I když přestal

kroužkovat ptáky před více než 20 lety, z Kroužkovací stanice mu pravidelně docházel i časopis *Kroužkovatel*, což mu dělalo velkou radost. S praktičtější ornitologií byl spojen jen tak, že na okně pravidelně krmil kopy, vrabce a sýkory (a jak sám s úsměvem říkal i několik myšek, s čímž se ovšem správci domu nesvěřoval a byl smutný, když některá již nepřišla) a společníka mu dělal jen papoušek agapornis, kterému láskyplně říkal vrabeček, a který mu při telefonátech sedal na rameni, naslouchal našim hovorům a občas se i ozval (zvláště hlasitě, když Bořka večer už lákal do postele). Těšil se samozřejmě na každou ornitologickou novinku a zasvěceně se mnou diskutoval o nových, přibývajících i ubývajících druzích. Velmi těžce nesl, že se o rezervaci Pod Trlinou již nikdo nestará, a že se tam všechny vyvěšené budky již rozpadly. Nesmírně ho proto potěšilo, když v roce 2019 vyvěsili J. Chytil a J. Šafář ve spolupráci s Bořkovým synem Josefem sadu nových netopýřích budek v jeho Trlině.

Jsem velmi rád, že se na posledním rozloučení s Bořkem Holínkem sešla řada jeho ornitologických přátel. Zvláště si cením účasti předsedy ČSO Petera Adamíka, zástupců KS Jaroslava Cepáka, Petra Klvaní a Lucie Fuchsové, Josefa Chytila z ornitologické stanice Ornis v Přerově – všichni jako oficiální reprezentanti uvedených institucí, a samozřejmě i účasti Jana Hory a Saši Trublové.

Čest jeho památce.

Karel Šťastný